

ІНШЕ ЖИТТЯ

(Костенко Микола. Над темним хлібом душі. – Полтава: Полтавський літератор, 2009. – 495 с.

Костенко Микола. Що на роду написано. – Полтава: Полтавський літератор, 2009. – 595 с.)

Здавна відомо: хто вміє писати, стає письменником, а хто не вміє – літературним критиком. І винятків немає.

Микола Васильович Костенко відомий у Полтаві і в Україні прозаїк і поет, лауреат багатьох премій. Велетенську роботу він виконує як видавець. Вряди-годи читали і його передмови, рецензії, літературні розвідки. Але коли все це зібралось під однією палітуркою (точніше, під двома, бо йдеться про дві його книги, а третя на підході), то стало зрозумілим: маємо справу з енциклопедично обдарованим, плідним і неординарним літературознавцем. Тож виходить, у письменника Миколи Костенка є інше життя, яке ми пропускали повз власну увагу, але яке, між тим, потребує щоденної копіткої праці. Це справжній учений, хоч і не має вчених звань і ступенів.

Дивує діапазон дослідника, і кількісний, і, особливо, якісний. Те, що в одній особі маємо і митця (у традиційному розумінні), і вченого, прихильника точного, майже математичного аналізу, накладає відбиток на обидві сторони його обдарування. Насамперед вражає широка ерудиція Миколи Васильовича: і в часі (від Велеса і «Слова о полку Ігоревім» до наших днів), і в просторі, де відбиваються життєві мандри самого автора і пошуки його допитливої душі. У його літературознавчих розвідках, де розлого, а де пунктирно, відбита майже вся історія української літератури і культури у широкому світовому контексті: Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Олександр Пушкін, Михайло Щепкін, Олена Пчілка, Пантелеймон Куліш, Яків де Бальмен (друг Шевченка), Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Панас Мирний, Сергій Єфремов, Леся Українка, Павло Тичина, Олександр Довженко, Олесь Гончар, Ліна Костенко та багато інших. Особливе місце посідають постаті наших земляків-полтавців: Олександр Ковінька, Леонід Бразов, Борис Левін, Олександр Чуча, Володимир Мирний, Анатолій Гальченко, Феодосій Роговий, Іван Нечитайло, Анатолій Дяченко, Михайло Казидуб. Зворушливо, але й прискіпливо аналізує Микола Костенко творчість полтавських поетес: Лідії Віцені, Людмили Нестулі, Віри Казидуб (Кулик), Людмили Овдієнко, Наталії Фурси, Любові Пономаренко, Ганни Денисенко, Раїси Плотникової, Ванди Лис, Інни Снарської. Здається, нікого з полтавців не обійшов увагою, але кілька метрів стали об'єктом особливо прискіпливого й розлогого аналізу. Це Феодосій Роговий, Леонід Бразов, Володимир Малик, що й закономірно, бо саме ці письменники повно й достойно репрезентують українську літературу радянської доби на Полтавщині. Не можна обминути й особливу сторінку творчості Миколи Васильовича, присвячену складній і неоднозначній постаті Федора Моргуна, творчості якого і йому самому він віддав багато сил і часу.

Відзначимо також його трепетну любов до коханої Лубенщини, до рідного села Ісківці, почесним громадянином якого він є, хоч доля помотала його по всій нашій неосяжній колись країні – Радянському Союзу.

Коли б укласти список, кому дослідник присвятив свої статті, – був би не один десяток імен. А кого згадує (і то не побіжно, а як глибокий фахівець), – сотні, а може й тисячі. Коли автор об'єднав їх усі, стала відчутна велич цього материка – костенківського літературознавства.

З урахуванням подвійного чи навіть потрійного статусу автора (поета, прозаїка та літературознавця) цікавими і нестандартними видаються самі підходи до аналізу літературного тексту. Не маємо можливості в рамках невеликої рецензії показати це докладно, але звернімо увагу хоча б на назви літературних розвідок: «Апофеоз мудрої краси»; «Одинока вершина словесності»; «До храму – через Іванову гору»; «Магічний аркан»; «Громадянство болю»; «Сюжет кохання з келихом самоти»; «Пам'ять, яка напилася вогню»; «Пейзаж з самотнім майстром»; «Моральний імператив війни і миру»; «Барви росяного намиста»... Так може говорити і писати справжній митець слова. То хто ж він більше: поет, прозаїк, учений-літературознавець, видавець? Він – особистість, талановита особистість. Тому все, що робить Микола Васильович Костенко, таке самобутнє. А ще він – трудоголік. Те, що він говорить і пише – сота частина того, що він знає. Такі енциклопедисти вже майже перевелись на нашій землі.

Поціновуючи ж його літературознавчу працю, предмет наших сьогоднішніх роздумів, зазначимо, що вона захоплююче цікава. Його наукові розвідки мають свій сюжет, почасти майже детективний, туго закручений, навіть несподіваний. Читач разом з автором стає дослідником, вони разом розмірковують, аналізують, роблять висновки. Інколи навіть дивуєшся переконливій системі аргументів, блискучим доказам з різних, здавалось би, епох, культур, які, проте, волею автора працюють в одному напрямку.

Перед нами титанічний доробок митця. Це підсумок 50-річної праці, яка почалася навіть раніше факультету журналістики Київського університету і, як виявляється, не припинялася ні на мить. Рецензовані книги – підсумок і творчості, і життя, хоча, сподіваємося, і того, й другого залишилося ще чимало. Літературознавчі статті Миколи Васильовича Костенка – окраса багатьох полтавських видань, у тому числі й «Слов'янського збірника», чим особливо пишаємося. Але добре, що тепер вони об'єднані. Стає зрозумілим масштаб діяльності нашого земляка Миколи Васильовича Костенка і масштаб його особистості. Стає зрозумілим, як пощастило Полтаві й Полтавщині мати такого дослідника й шанувальника літератури рідного краю. Не можемо втриматися, щоб не сказати, що його літературознавчі розвідки дають приклад прекрасної літератури, написаної вишуканою, правильною, запашною українською мовою без непотрібних викрутасів і збочень.

Побажаємо ж Миколі Васильовичу Костенкові реалізувати до кінця свої потенції. Хоча навряд це можливо, бо в цієї людини стільки задумів, що їх не здійснити й за 10 життів.

*Лариса Безобразова,
кандидат філологічних наук, доцент*

Одержано 15.06.2010 р., рекомендовано до друку 30.08.2010 р.